

СЪВЕТ НА ЕВРОПА

КОМИТЕТ НА МИНИСТРИТЕ

Препоръка Rec(2006)2 на Комитета на министрите на държавите-членки относно Европейските правила за затворите¹

*(Приета от Комитета на министрите на 11 януари 2006 г.,
на 952-то заседание на заместник-министрите)*

Комитетът на министрите, съгласно условията на чл. 15. б от Статута на Съвета на Европа,

Като взе предвид Европейската конвенция за правата на човека и съдебната практика на Европейския съд по правата на човека;

Като взе предвид също и работата, извършена от Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание и по-специално стандартите, разработени в общите му доклади;

Като потвърждава убеждението си, че никой не може да бъде лишен от свобода, освен като последна мярка и в съответствие с процедури, предвидени от закона;

Като подчертава, че изпълнението на наказания, свързани с лишаване от свобода третирането на затворниците налагат, като се вземат предвид изискванията за безопасност, охрана и дисциплина, като същевременно в затворите се гарантират условия, които не накърняват човешкото достойнство и предлагат на затворниците смислена трудова дейност и програми за въздействие, като по този начин ги подготвят за реинтегрирането им в обществото;

Като отчита важността държавите-членки на Съвета на Европа да продължат да актуализират и съблюдают общите принципи по отношение на политиката им към затворите;

Като има предвид, освен това, че спазването на подобни общи принципи също така ще засили международното сътрудничество в тази област;

Като отбелязва значимите социални промени, оказали влияние върху важните насоки на развитие в областта на наказателното право в Европа през последните две десетилетия;

Като отново утвърждава стандартите, залегнали в препоръките на Комитета на министрите на Съвета на Европа, отнасящи се до конкретни аспекти от изправителната политика и практика, и по-конкретно Препоръка № R (89) 12 относно образованието в затворите, Препоръка № R (93) 6 относно затворническите и криминологичните аспекти на контрола на инфекциозните болести, включително СПИН и други проблеми на здравеопазването в затворите, Препоръка № R (97) 12 относно персонала, отговарящ за прилагането на санкции и наказания, Препоръка № R (98) 7 относно етичните и

организационните аспекти на здравеопазването в затворите, Препоръка № R (99) 22 относно пренаселеността в затворите и увеличаване на броя на затворниците, Препоръка [Rec\(2003\)22](#) относно условното освобождаване (освобождаването под гаранция) и Препоръка [Rec\(2003\)23](#) относно управлението на затворниците с доживотна или друга дългосрочна присъда от администрациите на затворите;

Като взема предвид Минималните стандарти на Организацията на обединените нации за третиране на лишените от свобода;

Като отчита, че Препоръка № R (87) 3 на Комитета на министрите относно Европейските правила за затворите се нуждае от съществена редакция и осъвременяване, за да отговаря на насоките на развитие, настъпили в наказателната политика, практиката при изпълнение на наказанията и цялостното управление на затворите в Европа;

Препоръчва на правителствата на държавите-членки:

- да се ръководи в своите законодателство, политики и практики от правилата, изложени в приложението към настоящата препоръка, която заменя Препоръка № R (87) 3 на Комитета на министрите относно Европейските правила за затворите;
- да гарантират, че настоящата препоръка и придружаващият към текста коментар ще бъдат преведени и разпространени сред широката общественост и по-специално сред съдебните органи, затворническия персонал и самите затворници

Приложение към Препоръка Rec(2006)2

Част I

Основни Принципи

1. Човешките права на всички лишени от свобода трябва да се уважават.
2. Лишените от свобода запазват всички права, които не са им законно отнети с осъдително решение или с постановена мярка за неотклонение.
3. Ограниченията, налагани на лишените от свобода, не бива да превишават минимално необходимите и трябва да съответстват на законовата цел, за която са наложени.
4. Условищата в затворите, които са в нарушение на човешките права на затворниците, не могат да бъдат оправдавани с липса на ресурси.
5. Животът в затвора трябва максимално да се доближава до положителните аспекти на живота в обществото
6. Лишаването от свобода трябва да се управлява по такъв начин, че да улеснява реинтегрирането на лицата, лишени от свобода.

7. Необходимо е да се насърчава сътрудничеството с външни социални служби и, доколкото е възможно, ангажираността на гражданското общество в затворническия живот

8. Служителите в затворите изпълняват важна обществена задача и поради тази причина техният подбор, обучение и условия на работа трябва да предоставят на тези служители възможност за поддържането на високи стандарти при грижата им за затворниците.

9. Всички затвори подлежат на редовни държавни инспекции и независим мониторинг.

Обхват и приложение

10.1 Европейските правила за затворите се прилагат по отношение на лица, които са с постановена от съдебен орган мярка за задържане или са лишени от свобода в следствие на осъдителна присъда.

10.2 По принцип лицата, които са с постановена от съдебен орган мярка за задържане или са лишени от свобода в следствие на осъдителна присъда, се настаняват само в затвори, т.е. институции за лишаване от свобода, предназначени само за лица от тези две категории.

10.3 Европейските правила за затворите се прилагат и за лица:

а. които са настанени в затвор по някаква друга причина; или

б. които са с постановена от съдебен орган мярка за неотклонение или са лишени от свобода в следствие на осъдителна присъда, и които по някаква причина са настанени на друго място.

10.4 За целите на настоящите правила всички лица, които са настанени в затвор или са задържани по начина, посочен параграф 10.3.б, се считат за затворници.

11.1 Деца под 18 години не трябва да бъдат задържани в затвори за възрастни, а в специално предназначени за целта институции.

11.2 Ако по изключение деца бъдат настанени в затвор за възрастни, задължително се вземат специални мерки с оглед на техния статут и нужди

12.1 Лица с психични заболявания или чието психично здраве е несъвместимо с настаняването в затвор, следва да бъдат задържани в специално предназначени за целта институции

12.2 Ако по изключение такива лица бъдат настанени в затвор, задължително следва се вземат специални мерки с оглед на техния статут и нужди.

13. Настоящите правила трябва да се прилагат безпристрастно, без каквато и да е дискриминация, основана на пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политическо или друго убеждение, национален или социален произход, принадлежност към дадено национално малцинство, имуществено състояние, рождено състояние или друг признак.

Част II

Условия за лишаване от свобода

Приемане

14. Никое лице не бива да бъде приемано или държано в затвор като затворник без да има правомерно издадена заповед за задържане в съответствие с националното законодателство.

15.1 При приемането в затвора, незабавно следва да бъдат вписани следните данни за съответното лице:

- a.* информация относно личността на лишения от свобода;
- б.* причините за изпращането в затвора и основанията за това;
- в.* денят и часът на приемането;
- г.* опис на личното имущество на лицето, които ще бъдат предадени на отговорно пазене в съответствие с член 31;
- д.* всички видими наранявания и оплаквания от предишно малтретиране; и
- е.* при спазване на изискванията на поверителност на лекарската тайна, допълнителна информация относно здравето на затворника, касаеща физическото и психическото състояние на затворника друго негово състояние.

15.2 При приемането в затвора на всички затворници се предоставя информация съгласно правило 30.

15.3 Веднага след приемането следва да бъде изпратено известие за настаняването на затворника съгласно правило 24.9.

16. В най-кратък срок след приемането:

- a.* предоставената при приемането на затворника информацията за здравословното му състояние трябва да се допълни с данните от медицински преглед съгласно правило 42;
- б.* трябва да се определи съответното ниво на сигурност на затворника съгласно правило 51;
- в.* трябва да се определи заплахата за сигурността, която затворникът представлява, съгласно правило 52;
- г.* трябва да се оцени всяка налична информация за социалното положение на затворника, за да се установят непосредствените му лични и социални нужди; и
- д.* в случай на затворниците с влезли в сила присъди, да се предприемат необходимите мерки за включването им в програми съгласно Част VIII от настоящите правила.

Разпределяне и настаняване

17.1 Доколкото е възможно, затворниците се настаняват в затвори, намиращи се близо до техните домове или места за социална рехабилитация.

17.2 При разпределянето на затворниците също така се вземат предвид и изискванията за текущ наказателно разследване, сигурността и безопасността, както и необходимостта за осигуряване на подходящи режими за всички затворници.

17.3 Доколкото е възможно, се взема мнението на затворниците относно първоначалното им разпределение и всяко прехвърляне впоследствие от един в друг затвор.

18.1 Битовите условия на затворниците, и особено условията за спане, трябва да са съобразени със зачитането на човешкото им достойнство, трябва да осигурява, доколкото е възможно лично пространство, и да отговарят на хигиените и здравословни изисквания, като се обръща необходимото внимание на климатичните условия, в частност площ, кубатура на помещението, осветление, отопление и вентилация.

18.2 Във всички помещения, в които лишените от свобода живеят, работят или се събират:

а. прозорците трябва да са достатъчно големи, за да дават възможност на затворниците да четат или работят на естествено осветление при нормални условия и да позволяват влизането на свеж въздух, освен ако няма съответната климатизираща инсталация;

б. Изкуственото осветление трябва да съответства на приетите технически стандарти; и

в. трябва да има сигнална система, чрез която затворниците да могат незабавно да установяват връзка с персонала на затвора.

18.3 Специфичните минимални изисквания по отношение на посоченото в параграфи 1 и 2, се определят в националното законодателство.

18.4 Националното законодателство трябва да постанови механизъм, който да гарантира, че тези минимални изисквания няма да бъдат нарушени вследствие пренаселеността в затворите.

18.5 Обикновено затворниците се настаняват за нощуване в индивидуални килии, освен в случаите, когато е за предпочитане да нощуват в общо помещение с други затворници.

18.6 Затворниците се настаняват в общи помещения, само ако помещението е подходящо за тази цел и ако затворниците имат съвместимост един с друг.

18.7 Доколкото е възможно, на затворниците трябва да бъде предоставен избор при настаняване в общо помещение.

18.8 При вземането на решения за настаняването на затворниците в определени затвори или определени отделения на затвора следва да се отчита необходимостта от задържане:

- а. неосъдените затворници отделно от осъдените;
- б. затворниците от мъжки пол отделно от затворниците от женски пол; и
- в. по-младите от по-възрастните затворници.

18.9 В изискванията за разделяне при настаняването, посочени в параграф 8, се допускат изключения с оглед участието на затворниците в организирани общи дейности, но тези групи задължително трябва да бъдат разделяни при нощуването им, освен ако те да не желаят да бъдат настанени заедно и че това ще е в интерес на всички засегнати затворници, по преценка на администрацията.

18.10 Всички затворници следва да се настаняват при условия на най-малки ограничителни мерки за сигурност, съответстващи на риска от бягство или причиняване на вреди на себе си или другите.

Хигиена

19.1 Всички помещения на всеки затвор трябва по всяко време да бъдат добре поддържани и чисти.

19.2 При приемане на затворници, килиите или другите жилищни помещения, в които се настаняват, трябва да бъдат чисти.

19.3 Затворниците трябва да имат безпрепятствен достъп до хигиенични санитарни помещения, съобразени с правото на лично уединение.

19.4 Трябва да са осигурени необходимите помещения, където всеки затворник да може да се къпе и взема душ при подходящи за климата температури при възможност всеки ден, но не по-малко от два пъти седмично (или по-често, ако е необходимо) с оглед поддържане на обща хигиена

19.5 Затворниците са длъжни да поддържат себе си, облеклото си и спалните помещения чисти и подредени

19.6 Затворническите власти следва да им предоставят необходимите за това средства, включително тоалетни принадлежности и обичайни почистващи пособия и материали

19.7 Следва да се предвидят специални мерки за удовлетворяване на санитарните нужди на жените.

Облекло и спално бельо

20.1 На затворниците, които нямат подходящи собствени дрехи, следва да се осигури подходящо за климата облекло.

20.2 Такова облекло не трябва да бъде унижително или да накърнява достойнството.

20.3 Облеклото трябва да се поддържа в добро състояние и да се подменя, когато е необходимо.

20.4 Не следва да се изисква от затворниците, получили разрешение да излизат извън затвора, да носят дрехи, които ги идентифицират като затворници.

21. Всеки затворник трябва да разполага с отделно легло и подходящо спално бельо, което трябва да бъде поддържано в добро състояние и сменяно достатъчно често, за да се гарантира неговата чистота.

Хранене

22.1 На затворниците трябва да се осигурява питателна храна, като се взема предвид тяхната възраст, здравословно и физическо състояние, религия и естество на тяхната работа.

22.2 Изискванията към питателна храна, в т. ч. и минималното ѝ енергийно и протеиново съдържание, се определя от националното законодателство.

22.3 Храната трябва да се приготвя и поднася при хигиенни условия.

22.4 Необходимо е да има три хранения на ден с разумни интервали между тях.

22.5 Лишените от свобода трябва винаги да разполагат с чиста питейна вода.

22.6 По медицински показания диетата на даден затворник може да бъде променена по разпореждане от практикуващ лекар или квалифицирана медицинска сестра.

Правна помощ

23.1 Всеки затворник има правото на правна помощ и затворническите власти следва да предоставят подходящи условия за достъп до такава помощ.

23.2 Затворниците имат право да се консултират по всякакви правни въпроси с юрист по свой избор и за своя сметка.

23.3 Когато е налице установена схема за безплатна правна помощ, затворническите власти трябва да запознаят с това всички затворници.

23.4 Консултациите, както и всякакъв друг тип комуникация, включително кореспонденция по правни въпроси, между затворника и неговите юридически съветници следва да бъдат поверителни.

23.5 При изключителни обстоятелства съдебен орган има право да наложи ограничения върху тази поверителност с цел да се предотврати тежко престъпление или съществени нарушения на сигурността и безопасността в затвора.

23.6 Затворниците трябва да имат достъп или възможност да съхраняват документи, свързани с техните съдебни производства.

Контакт с външния свят

24.1 На затворниците се разрешава да комуникират толкова често, колкото е възможно, чрез писма, телефонни разговори или други форми на комуникация със семействата си, други лица или представители на външни организации, както и да имат свиждания с тях.

24.2 Комуникациите и свижданията може да подлежат на ограничения и контрол, необходими поради продължаващите разследвания по наказателни дела, поддържане на реда, сигурност и безопасност, предотвратяване на престъпления и защита на жертвите на престъпления, като тези ограничения, включително специфични ограничения, постановени от съдебен орган, трябва да позволяват допустимото минимално ниво на контакт.

24.3 Националното законодателство определя национални и международни органи и длъжностни лица, с които не бива да се ограничава комуникацията на затворниците.

24.4 Условиата и редът по отношение на свижданията, трябва да позволяват на затворниците да поддържат и развиват семейните си отношения по нормален начин, колкото е възможно.

24.5 Затворническите власти следва да съдействат на затворниците при поддържането на подходящ контакт с външния свят, като им предоставят подходящо социално подпомагане.

24.6 Всяка получена информация, относно смърт или тежко заболяване на всеки близък роднина, следва своевременно да се съобщава на затворника.

24.7 Когато обстоятелствата позволяват, на затворника трябва да бъде разрешено да напусне затвора или под ескорт или самостоятелно, за да посети болен роднина, да присъства на погребение или поради други хуманни причини.

24.8 Затворниците трябва да имат възможност своевременно да уведомяват семействата си за лишаването им от свобода или друга институция, или за настъпило тежко заболяване или нараняване.

24.9 След приемането на затворник, администрацията на затвора своевременно уведомява (стига затворникът да не е поискал противното) съпруга/съпругата или партньора на затворника или, ако затворникът не е женен/омъжена, най-близкия роднина, или друго посочено от затворника лице за смърт или настъпило тежко заболяване или сериозно нараняване на затворника, или за преместването му в лечебно заведение.

24.10 Затворниците имат право редовно да се осведомяват за обществените събития, като се абонират или четат вестници, периодични издания и други публикации, да слушат радио или гледат телевизия, освен ако не съществува специална забрана от страна на съдебните органи за ограничаване на това право в отделни случаи.

24.11 Администрацията на затвора следва да осигури възможността затворниците да участват в избори, референдуми или други аспекти на обществения живот дотолкова, доколкото това им право не е ограничено от националното законодателство.

24.12 Затворниците имат право да комуникират с медиите, освен ако съществуват основателни причини това да бъде забранено с оглед на поддържане на сигурността и безопасността, обществения интерес или защита на неприкосновеността на жертвите, останалите затворници или затворническия персонал.

Затворнически режим

25.1 Режимът, предвиден за всички затворници, следва да предвижда балансирана програма от дейности.

25.2 Този режим следва да позволява на всички затворници да прекарват колкото може повече часове на ден извън своите килии, колкото са необходими за адекватно ниво на човешко и социално общуване.

25.3 Този режим също така следва да отговаря и на нуждите на хуманно отношение към затворниците.

25.4 Особено внимание следва да се отделя на нуждите на затворниците, които са преживели физическо, психическо или сексуално насилие.

Работа

26.1 Към работата в затвора следва да се подхожда като положителен елемент от затворническия режим и никога не трябва да се използва като наказание.

26.2 Администрацията на затвора следва да се стреми да осигурява достатъчно полезна по естество работа

26.3 Доколкото това е възможно, предоставената работа трябва да бъде от такова естество, което да поддържа и увеличава способността на затворниците да изкарват прехраната си след тяхното освобождаване.

26.4 В съответствие с правило 13, затворниците не трябва да бъдат дискриминирани въз основа на пола им по отношение на вида на предоставената работа.

26.5 Работа, включваща професионално обучение, трябва да се предлага на затворници, които могат да се възползват от това и особено на млади затворници.

26.6 Затворниците имат правото да избират вида работа, която желаят да извършват в рамките на достъпните ресурси, подходящия професионален подбор и изискванията за поддържане на ред и дисциплина в затвора.

26.7 Организацията и методите на работа в институциите следва да наподобяват възможно най-близко тези на подобна работа в общността, с цел подготовка на затворниците за условията на нормален трудов живот.

26.8 Въпреки че постигането на финансова печалба от производствена дейност в институциите може да допринася за повишаване на стандартите и подобряване на качеството и приложимостта на обучението, интересите на затворниците не трябва да бъдат подчинени на тази цел.

26.9 Работата за затворниците следва да се предоставя от администрацията на затвора или самостоятелно, или в сътрудничество с изпълнители, в рамките или извън рамките на затвора.

26.10 Във всички случаи трябва да съществува система за справедливо възнаграждение на труда на затворниците.

26.11 Затворниците имат право да използват поне част от своите доходи за одобрени предмети за лична употреба, както и да предоставят част от своите доходи на семействата си.

26.12 Затворниците могат да бъдат насърчавани да спестяват част от доходите си, като спестената сума следва да им бъде предоставена при освобождаването или да бъде използвана за други одобрени цели.

26.13 Безопасността и хигиенните условия на труд на затворниците следва да са подходящи и не трябва да бъдат по-малко строги от тези, които се предоставят на работещите извън рамките.

26.14 Трябва да бъде предвидено затворниците да се обезщетяват при производствена злополука, включително професионално заболяване, при условия не по-малко благоприятни от тези, предоставени от закона на работещите на свобода.

26.15 Максималната дневна или седмична продължителност на труда на затворниците следва да бъде определена в съответствие с местните правила и обичаи, регулиращи труда на свободните работници.

26.16 Затворниците трябва да имат най-малко един почивен ден в седмицата и достатъчно време за обучение и други дейности.

26.17 Доколкото е възможно, работещите затворници трябва да бъдат включени в националните системи за социално осигуряване.

Физически упражнения и отдих

27.1 На всеки затворник следва да бъде предоставена възможност за упражнения на чист въздух, най-малко един час на ден, ако атмосферните условия позволяват.

27.2 При неподходящи атмосферни условия следва да бъдат осигурени алтернативни условия за упражнения на затворниците.

27.3 Добре организирани дейности, насърчаващи поддържането на добра физическа форма и предлагащи подходящи условия за упражнения и отдих, следва да представляват неразделна част от режима в затвора.

27.4 Администрацията на затвора трябва да улеснява тези дейности, като предлага подходящи съоръжения и екипировка.

27.5 Администрацията на затвора трябва да се погрижи за организирането на специални дейности за тези от затворниците, които се нуждаят от тях.

27.6 Необходимо е да се предлагат възможности за свободното време, в т. ч. спорт, игри, културни дейности, хобита и други занимателни дейности, и, доколкото е възможно, да бъде позволено на затворниците сами да ги организират.

27.7 Затворниците трябва да имат право да се обединяват помежду си по време на физически упражнения и за да вземат участие в развлекателни дейности.

Образование

28.1 Всеки затвор трябва да търси възможност да предоставя достъп до образователни програми за всички затворници, като тези програми следва да са всестранно насочени, доколкото е възможно и да отговарят на индивидуалните нужди на затворниците, вземайки предвид техните желания.

28.2 Предимство се дава на затворници, които имат нужда да развият умения за четене и смятане и които нямат основно или професионално образование.

28.3 Трябва да се обръща особено внимание на образованието на младите затворници и затворниците със специални нужди.

28.4 Образованието не бива да има по-нисък статут в затворническия режим от полагания труд и затворниците не трябва да бъдат ощетявани финансово или по друг начин поради това, че отделят време за образование.

28.5 Всяко място за лишаване от свобода трябва да разполага с библиотека, достъпна за всички затворници и снабдена с богат асортимент от развлекателни и образователни ресурси, книги и други средства.

28.6 Доколкото е възможно, затворническата библиотека следва да бъде създадена в сътрудничество с местните библиотечни служби.

28.7 Доколкото това е възможно, образованието на затворниците трябва:

а. да бъде интегрирано с общообразователната държавна система и системата за професионално обучение, така че след освобождаването, да продължат образованието и професионалното си обучение без затруднения; и

б. да се провежда под надзора на външни образователни институции.

Свобода на мисълта, съвестта и вероизповеданието

29.1 Трябва да се уважава свободата на мисълта, съвестта и вероизповеданието.

29.2 Затворническият режим трябва да се организира по начин, доколкото практически е възможно, който да позволява на затворниците да упражняват вероизповеданието си и да следват убежденията си, да участват в служби или събрания, ръководени от одобрени представители на съответната религия или убеждения, да имат право на свиждания насаме с представителите на съответната религия или убеждения, както и да притежават книги или литература, свързани с тяхната религия или убеждения.

29.3 Затворниците не могат да бъдат принуждавани да упражняват религия или убеждения, да посещават служби или събрания, да участват в религиозни церемонии или да имат свиждания с представител на каквато и да е религия или убеждения.

Информираност

30.1 При приемането в затвора, а след това толкова често, колкото е необходимо, всички затворници трябва да бъдат информирани в писмен и устен вид на език, който разбират, относно правилата, уреждащи дисциплината в затвора, както и техните права и задължения в затвора.

30.2 На затворниците трябва да бъде позволено да съхраняват писмен екземпляр от предоставената им информация.

30.3 Затворниците трябва да получават информация относно хода на всички съдебни производства, които ги касаят, ако те имат влязла в сила присъда, за срока на лишаване от свобода и възможностите за предсрочно освобождаване.

Лично имущество на затворниците

31.1 Личното имущество, което лишените от свобода нямат право да задържат, съгласно вътрешният правилник на затвора, трябва да бъде прието за съхранение при приемането им в институцията.

31.2 Затворник, чието лично имущество е отнето за съхранение, следва да подпише документ с опис на имуществото.

31.3 Трябва да бъдат предприети мерки за съхраняването на личното имущество в добро състояние.

31.4 В случай на възникване на необходимост от унищожаване на такова лично имущество, това следва да бъде записано и затворникът да бъде информиран.

31.5 При спазване на изискванията за поддържане на хигиена, вътрешен ред и сигурност, затворниците имат право да купуват или получават по друг начин стоки, в т. ч. храна и напитки за собствена употреба на цени, които не са неестествено по-високи от тези в свободното общество.

31.6 В случай, че затворник внесе каквито и да е лекарства, практикуващия лекар следва да реши как ще бъдат употребявани.

31.7 Когато на затворниците бъде позволено да задържат при себе си лично имущество, администрацията на затвора следва да предприеме стъпки за неговото съхраняване.

Прехвърляне на затворници

32.1 При преместването на затворници от един в друг затвор или на други места, като например съд или лечебно заведение, те следва да бъдат излагани пред погледа на обществеността възможно най-малко и задължително следва да бъдат взети подходящи предпазни мерки за гарантиране на анонимността им.

32.2 Транспортирането на затворници в превозни средства с лоша вентилация или осветление, или които биха ги подложили по какъвто и да е начин да ненужно физическо страдание или унижение, следва да бъде забранено

32.3 Транспортирането на затворници се осъществява за сметка и под ръководството на публичните власти.

Освобождаване на затворници

33.1 Всички затворници следва да бъдат освободени без отлагане при изтичане на срока на присъдата им или когато съд или друг орган разпорежи тяхното освобождаване.

33.2 Задължително се вписват датата и часът на освобождаване.

33.3 Всички затворници могат да се ползват от мерки за подпомагане на тяхното реинтегриране в свободното общество след освобождаването.

33.4 При освобождаване на затворник следва да бъдат върнали всички негови вещи и пари, взети на съхранение, с изключение на случаите, в които е било разрешено теглене на пари или изпращане на такива вещи извън институцията или по хигиенни съображения е било преценено за необходимо унищожаването на такъв предмет.

33.5 Затворникът следва да подпише разписка за върнатото лично имущество.

33.6 Когато освобождаването е предварително уговорено, на затворника следва да бъде предложено извършването на медицински преглед в съответствие с правило 42, възможно най-близо до момента на освобождаване.

33.7 Необходимо е да бъдат предприети стъпки, които да гарантират, че при освобождаването си затворниците ще получат при необходимост подходящи документи и удостоверения за самоличност, както и помощ при намиране на подходящо жилище и работа.

33.8 Освободените затворници следва също така да получат първоначални средства за съществуване, удобни и подходящи дрехи, съответстващи на климата и сезона, и да имат достатъчно средства, за да стигнат до местоназначението си.

Жени

34.1 В допълнение към специфичните разпоредби в настоящите правила относно затворниците от женски пол, администрацията на затвора трябва да обръща особено внимание на изискванията към физическите, професионалните, социалните и

психологическите нужди на жените при вземането на решения, които засягат всички аспекти на тяхното задържане.

34.2 Необходимо е да се вземат специални мерки, за да се предостави достъп на жените затворници до специализирано обслужване, които имат съответните нужди в случаите, посочени в правило 25.4.

34.3 Бременните жени затворници следва да бъде разрешавано да родят извън затвора, но ако детето се роди в затвора, администрацията на затвора трябва да осигури необходимата помощ и условия.

Деца, лишени от свобода

35.1 В изключителни случаи, когато деца под 18 години бъдат настанени в затвор за възрастни, администрацията на затвора трябва да гарантира, че наред с услугите, предоставяни на всички затворници, децата-затворници следва да имат достъп и до социални, психологически и образователни услуги, религиозни грижи и програми за отпочиване или съответните им еквиваленти, предоставяни на децата в свободното общество.

35.2 Всеки непълнолетен затворник, който подлежи на задължително образование трябва да има достъп до такова образование.

35.3 Допълнителна помощ следва да бъде предоставен на деца, които са освободени от затвора.

35.4 При настаняване на деца в затвор, те трябва да бъдат държани в част от затвора, която е отделена от частта, използвана от възрастните затворници, освен ако бъде преценено че отделянето не е в интерес на детето.

Новородени

36.1 Новородените имат право да останат с родителя си в затвора, когато бъде преценено че това е в интерес на въпросното дете. Тези деца не трябва да бъдат третираны като затворници.

36.2 Когато на новородените бъде разрешено да останат в затвора със своя родител, е необходимо да бъдат създадени специални условия за детски ясли с квалифициран персонал, в които децата да прекарват времето си, когато родителят е ангажиран с дейност, в която не се допуска присъствието на деца.

36.3 Необходимо е да се задели специално жилищно помещение, което да удовлетворява социалните нужди на новородените.

Чужди граждани

37.1 Затворниците, които са чужди граждани, следва да бъдат информират без отлагане за правото им да поискат среща и да им бъдат предоставени разумни условия за връзка с дипломатически или консулски представител на тяхната държава.

37.2 На затворниците, които са граждани на държави без дипломатически или консулски представителства в страната, както и на бежанци или лица без гражданство, трябва да им бъде разрешен достъп до подобни възможности да контактуват с дипломатически представител на държава, представляваща техните интереси или с национални или международни органи, чиито задачи са да защитават интересите на подобни лица.

37.3 В интерес на настанените в затвора чужди граждани със специални нужди, администрацията на затвора трябва да оказва пълно съдействие на дипломатическите или консулските лица, представляващи тези затворници.

37.4 На затворниците, които са чужди граждани, следва да бъде предоставена конкретна информация за ползване на правна помощ.

37.5 На затворниците, които са чужди граждани, следва да бъде предоставена информация за възможността да поискат изпълнението на присъдата им да бъде прехвърлено в друга държава.

Етнически или езикови малцинства

38.1 Необходимо е да се предприемат специални мерки за удовлетворяване на нуждите на затворниците, принадлежащи към етнически или езикови малцинства.

38.2 Доколкото това е възможно, не трябва да бъде забранявано продължаването в затвора на културните практики на различните групи.

38.3 Езиковите нужди следва да бъдат удовлетворени, като се ползват услугите на компетентни преводачи и следва да бъдат предоставени писмени материали на всички езици, използвани в даден затвор.

Част III

Здраве

Здравеопазване

39. Администрацията на затвора е длъжна да се грижи за здравето на всички затворници, за които отговаря.

Организация на здравеопазването в затворите

40.1 Медицинската служба в затвора трябва да бъде организирана в тясна връзка с местната здравна администрация или със съответните служби на местно или национално равнище.

40.2 Политиката на затворите по отношение на здравеопазването трябва да бъде интегрирана и съвместима с националната здравна политика.

40.3 Затворниците трябва да имат достъп до предлаганото в страната здравно обслужване, без да бъдат дискриминирани въз основа на правния им статут.

40.4 Медицинските служби в затвора трябва да се стремят да открият и лекуват физическите или психическите заболявания и недостатъци, от които страдат затворниците.

40.5 За тази цел всички необходими медицински, хирургически и психиатрични услуги, които са налични в дадената общност, трябва да бъдат предоставени на нуждаещ се затворник.

Медицински и здравен персонал

41.1 Всеки затвор трябва да бъде обслужван от поне един квалифициран общопрактикуващ лекар.

41.2 Необходимо е да се вземат мерки, за да се гарантира, че при спешни случаи може да бъде оказана бърза медицинска помощ от квалифициран лекар

41.3 Затворите без постоянно назначен лекар трябва редовно да бъдат посещавани от лекар на непълен работен ден.

41.4 Всеки затвор трябва да разполага с персонал, който е обучен да оказва медицинска помощ.

41.5 На всеки затворник трябва да бъде осигурено обслужване от квалифициран стоматолог и офталмолог.

Задължения на общопрактикуващия лекар

42.1 Лекар или подчинена на даден лекар квалифицирана медицинска сестра следва да се срещнат с всеки затворник възможно най-скоро след приемането му в затвора и да го прегледат, освен ако това е очевидно ненужно.

42.2 Лекарят или подчинената на даден лекар квалифицирана медицинска сестра следва да прегледат затворника при освобождаването му, ако той е пожелал това, но те са длъжни да прегледат затворниците винаги, когато е необходимо.

42.3 При прегледа на затворник лекарят или подчинената на даден лекар квалифицирана медицинска сестра трябва да обърнат внимание на следното:

- а. спазване на обичайните правила за поверителност на медицинската информация;
- б. диагностициране на физически или психични заболявания и предприемане на всички необходими мерки за лечението им, както и за продължаване на съществуващо лечение;
- в. записване и докладване на съответните органи за всяка индикация или признак за насилие спрямо затворниците;
- г. справяне с абстиненцията в следствие на злоупотреба с наркотици, медикаменти или алкохол;

д. идентифициране на всякакъв психологически или друг стрес, причинен от лишаването от свобода;

е. изолиране на затворници, за които има съмнения, че са носители на инфекциозни или заразни заболявания, докато трае заразата и осигуряване на подходящо лечение;

ж. гарантиране, че HIV-позитивните затворници не са изолирани само поради тази причина;

з. отбелязване на физическите или психическите недостатъци, които биха възпрепятствали реинтегриране в обществото след освобождаването;

и. определяне на годността на всеки затворник за работа и физически упражнения; и

й. договаряне с обществени организации продължаване на необходимото лечение на някое физическо или психическо заболяване след освобождаването, ако затворниците са съгласни на това.

43.1 Общопрактикуващият лекар трябва да се грижи за физическото и психичното здраве на лишените от свобода и да преглежда при условия и с периодичност, съответстващи на местните здравни стандарти, всеки болен затворник, всеки, който се оплаква от заболяване или нараняване, и всеки затворник, който е обект на специално внимание.

43.2 Лекарят или подчинената на даден лекар квалифицирана медицинска сестра трябва да обръщат особено внимание на здравословното състояние на държаните в единична изолация затворници, да ги посещават ежедневно и да им осигуряват своевременна медицинска помощ и лечение по искане на самите затворници или персонала на затвора.

43.3 Лекарят е длъжен да докладва на началника на затвора, когато прецени, че физическото или психичното здраве на даден затворник е сериозно застрашено от продължителното лишаване от свобода или от някое от условията на затвора, в т. ч. условията на единична изолация.

44.. Лекарят или друго компетентно лице трябва редовно да инспектират, събират информация с други средства, ако е уместно, и да дава съвети на началника на затвора относно:

а. количеството, качеството, приготвянето и поднасянето на храната и водата;

б. хигиената и чистотата на местата за лишаване от свобода и на затворниците;

в. санитарните възли, отоплението, осветлението и вентилацията на местата за лишаване от свобода; и

г. пригодността и чистотата на затворническите дрехи и спалното им бельо.

45.1 Началникът на затвора е длъжен да вземе под внимание докладите и съветите, предоставени му от лекаря или друго компетентно лице съгласно правило 43 и 44, и

при съгласие с дадените препоръки своевременно да предприеме мерки за осъществяването им.

45.2 Ако препоръките на лекаря не са от компетентността на началника на затвора или той не е съгласен с тях, началникът на затвора е длъжен своевременно да предаде съветите на лекаря и да предостави свой личен доклад до по-висшестоящ орган.

Осигуряване на здравно обслужване

46.1 Болните затворници, които се нуждаят от специално лечение, трябва да бъдат преместени в специализирани здравни заведения или в граждански болници, когато такова лечение не може да се проведе в затвора.

46.2 Ако някой затвор има собствено болнично заведение, то трябва да разполага с необходимия персонал и оборудване, за да предоставя подходящи грижи и лечение на насочените към него затворници.

Психично здраве

47.1 За наблюдение и лечение на затворници, страдащи от психични заболявания или увреждания, които не попадат в категорията на правило 12, трябва да има специализирани заведения или отделения под медицински надзор.

47.2 Медицинската служба на затвора е длъжна да се грижи за психиатричното лечение на всички затворници, които имат нужда от такова, и да обръща специално внимание на превенцията на самоубийствата.

Други въпроси

48.1 Затворниците не трябва да бъдат подлагани на каквито и да било експерименти, без тяхното съгласие.

48.2 Забранени са всякакви експерименти върху затворници, които могат да им нанесат физически увреждания, психични разстройства или други вреди.

Част IV

Вътрешен ред

Общ подход към вътрешния ред

49. Вътрешният ред в затвора се поддържа, като се вземат под внимание изискванията за сигурността, безопасността и дисциплината и същевременно на затворниците следва да бъдат предоставени битови условия, съобразени със зачитането на човешкото им достойнство, и да се предлага пълна програма дейности съгласно правило 25.

50. Като се има предвид нуждата от вътрешен ред, сигурност и безопасност, на затворниците се позволява да обсъждат теми, свързани с общите условия на лишаването им от свобода, и се насърчават да разговарят с администрацията на затвора по тези въпроси.

Сигурност

51.1 Мерките за сигурност, които се прилагат по отношение на индивидуални затворници, следва да бъдат минимално необходимите за гарантиране на тяхното сигурно лишаване от свобода.

51.2 Сигурността, осигурена с физически бариери и други технически средства, се допълва и от динамична охрана чрез надзорен персонал, познаващ управляваните от него затворници.

51.3 Възможно най-скоро след приемането им в затвора се изготвя оценка на затворниците, за да се определи:

а. рискът, който ще представляват за обществото, ако успеят да избягат;

б. риска от бягство, планирано самостоятелно или с външна помощ.

51.4 След изготвянето на оценката всеки затворник се държи при такива условия на сигурност, каквито съответстват на нивата на риск.

51.5 Необходимото ниво на сигурност се преразглежда на определени интервали от време, докато трае излежаването на присъдата.

Безопасност

52.1 Възможно най-скоро след приемането им в затвора се изготвя оценка на затворниците, за да се определи дали представляват риск за останалите затворници, затворническия персонал или други лица, работещи или посещаващи затвора, или дали има вероятност да причинят вреди сами на себе си.

52.2 Необходимо е да се утвърдят процедури, които гарантират безопасността на затворниците, затворническия персонал и всички посетители на затвора, за да се сведе до минимум риска от насилие и други събития, застрашаващи безопасността.

52.3 Необходимо е да се полагат всички усилия, за да могат всички затворници да участват пълноценно в ежедневните дейности при пълна безопасност.

52.4 Затворниците трябва да имат възможност да се свързват със затворническия персонал по всяко време, включително и през нощта.

52.5 В затворите трябва задължително да се спазват националните закони, свързани със здравеопазването и безопасността.

Специални мерки за повишена сигурност или безопасност

53.1 Специални мерки за повишена сигурност или безопасност се прилагат само при извънредни обстоятелства.

53.2 Необходимо е да се следват ясни процедури, когато се налага прилагането на подобни мерки по отношение на някой затворник.

53.3 Естеството на тези мерки, продължителността и основанието им за прилагане се определят в националното законодателство.

53.4 Прилагането на специални мерки във всеки отделен случай подлежат на одобрение от компетентния орган за определен период от време.

53.5 Всяко решение за удължаване на одобрения период от време подлежи на ново одобрение от компетентния орган.

53.6 Специалните мерки за сигурност се прилагат за отделни лица, а не за групи затворници.

53.7 Всеки затворник, подложен на такива специални мерки, има правото да се оплаче съгласно условията, посочени в правило 70.

Обиски и управление

54.1 Необходимо е да бъде утвърдена подробна процедура, която да бъде следвана от персонала при обискиране на:

а. всички места, в които затворниците живеят, работят или се събират;

б. самите затворници;

в. посетителите и техните вещи; и

г. персоналът.

54.2 Ситуациите, при които са необходими обиски, и естеството им се определят в националното законодателство.

54.3 Затворническият персонал трябва да бъде обучен да извършва обиск така, че да открива и предотвратява всякакви опити за бягство или укриване на контрабандни стоки, като същевременно зачита достойнството на обискираните и личните им вещи.

54.4 Обискираните лица не бива да бъдат унижавани с процедурата на обиска.

54.5 Обиск се извършва само от служебно лице от същия пол.

54.6 Затворническият персонал няма право да извършва вътрешен физически обиск на телата на затворниците.

54.7 Всеки интимен преглед, свързан с процедура на обиск, се извършва само от медицинско лице.

54.8 Затворниците са длъжни да присъстват при обискиране на личната им собственост, освен ако техниките за проверка или потенциална заплаха за затворническият персонал да не позволява това.

54.9 Задължението да се защитава сигурността и безопасността трябва да е пропорционално на изискването за необезпокояване на посетителите.

54.10 Процедурите за контрол на служебни посетители като адвокати, социални работници, медицински лица и др. подлежат на допълнително уточнение с институциите, които представляват, за да се гарантира баланс между осигуряването на защита и безопасност и правото на запазване на поверителността на достъпа при служебното посещение.

Престъпни деяния

55. Предполагаемо престъпно деяние в затвора се разследва по същия начин както в свободното общество и мерките срещу него се вземат съгласно националното законодателство.

Дисциплина и наказания

56.1 Дисциплинарни мерки трябва да се прилагат като последна мярка.

56.2 Доколкото е възможно, администрацията на затвора трябва да използва механизмите на възстановяване и медиация при разрешаване на спорове със и между затворници.

57.1 Като дисциплинарно нарушение може да бъде определено единствено поведението, което представлява заплаха за вътрешния ред, сигурност и безопасност.

57.2 Националното законодателство следва да определи:

- а. действията и бездействията на затворниците, представляващи дисциплинарни нарушения;
- б. процедурите, които трябва да се следват при разглеждане на случаи и дисциплинарни нарушения;
- в. вида и продължителността на наказанието, които може да бъдат наложени;
- г. органите, които са компетентни да налагат такива наказания; и
- д. органите, пред които може да бъде обжалвано налагането на наказанието, и достъпа до тях.

58. Всяко обвинение в нарушаване на правилата за дисциплина от някой затворник се съобщава своевременно на компетентния орган, който е длъжен да го разследва без ненужно протакане.

59. Затворниците, срещу които има повдигнати дисциплинарни обвинения:

- а. трябва своевременно да бъдат подробно уведомени на език, който разбират, за естеството на обвиненията срещу тях;
- б. трябва да имат достатъчно време и условия да подготвят защитата си;
- в. трябва да имат възможност да се защитават сами или чрез правна помощ, когато това се изисква от интересите на правосъдието;
- г. трябва да имат възможност да изискат явяването на свидетели, както и правото лично да ги разпитват или да бъдат разпитвани от тяхно име; и

д. трябва да имат възможност свободно да се ползват от услугите на преводач, ако не разбират или не говорят езика, използван на заседанието.

60.1 Всяко наказание, налагано при установяване вината за извършено дисциплинарно нарушение, трябва да отговаря на националното законодателство.

60.2 Тежестта на наказанието трябва да съответства на извършеното нарушение.

60.3 Забраняват се колективните наказания, телесните наказания, наказанията чрез затваряне в тъмна килия и всички други форми на нечовешко или унижително наказание.

60.4 Наказанието не трябва да включва пълна забрана за връзка със семейството.

60.5 Единичната изолация се налага като наказание само в изключителни случаи и за определен период от време, който трябва да бъде възможно най-кратък.

60.6 Забранява се прилагането на средства за усмиряване като форма на наказание.

61. Затворник, който е намерен за виновен за дисциплинарно нарушение, има правото да обжалва решението пред компетентен и независим висшестоящ орган.

62. Забранява се ангажирането или предоставянето на правомощия на затворник да налага дисциплинарни мерки.

Двойно наказание

Забранява се наказването на затворник два пъти за едно и също действие или поведение.

Употреба на сила

64.1 Затворническият персонал не трябва да използва сила срещу затворници, освен при самозащита или в случаи на опити за бягство или активна или пасивна физическа съпротива на заповед, основаваща се на закона, и то само като последна мярка.

64.2 Силата не трябва да превишава минимално необходимата и трябва да се използва за възможно минимално кратко време.

65. Необходимо е да се утвърдят подробни процедури за използването на сила, включително:

- а. различните видове сила, която може да се използва;
- б. обстоятелствата, при които може да се използва всеки вид сила;
- в. членовете на персонала, които имат право да използват различните видове сила;
- г. нивото на правомощия, необходимо преди използването на сила; и
- д. докладите, които се изготвят след употребата на сила.

66. Персоналът, който има директен досег със затворниците, трябва да е обучен на техники, предоставящи минимална употреба на сила при усмиряване на агресивни затворници.

67.1 Само при изключителни обстоятелства се използва персонал на други правоприлагащи органи за справяне със затворници на територията на затвора.

67.2 Необходимо е да се сключи формално споразумение между администрацията на затвора и други правоприлагащи органи, освен ако местното законодателство вече да не е уредило тези взаимоотношения.

67.3 Това споразумение трябва да урежда:

а. обстоятелствата, при които членове на други правоприлагащи органи могат да влизат на територията на затвора за справяне с възникнал конфликт;

б. обема на правомощията, с които разполагат тези правоприлагащи органи, докато се намират на територията на затвора, както и техните взаимоотношения с началника на затвора;

в. различните видове сила, която могат да употребяват членовете на тези правоприлагащи органи;

г. обстоятелствата, при които може да се използва всеки вид сила;

д. нивото на правомощия, необходимо преди използването на сила; и

е. докладите, които се изготвят след употребата на сила.

Средства за усмиряване

68.1 Забранява се използването на вериги и окови.

68.2 Забранява се използването на белезници, усмирителни ризи и други средства за ограничаване на движенията, със следните изключения:

а. при необходимост като предпазна мярка срещу бягство по време на преместване на затворниците, при условие че бъдат снемани, когато затворникът се явява пред съдебен или административен орган, освен ако този орган не вземе друго решение; или

б. по нареждане на началника на затвора, при положение че всички други методи за контрол не дават резултат, за да бъде предпазен затворникът от самонараняване, нараняване на други лица или за да се предотвратят сериозни имуществени щети; в такива случаи началникът незабавно уведомява лекаря и докладва на висшестоящия орган.

68.3 Средства за усмиряване не трябва да се прилагат за по-дълго време, отколкото е абсолютно необходимо.

68.4 Начинът на използване на средства за усмиряване се посочва от националното законодателство.

Оръжия

69.1 Освен в случай на извънредно положение, затворническият персонал няма правото да носи смъртоносни оръжия на територията на затвора.

69.2 Забранява се откритото носене на други оръжия, включително гумени палки, от лица, които влизат в контакт със затворниците на територията на затвора, освен ако се изисква с оглед на сигурността и безопасността при справянето с възникнал инцидент.

69.3 Не трябва да следва да бъде предоставена оръжие на затворническият персонал, освен ако той не е специално обучен да си служи с него.

Молби и жалби

70.1 Затворниците трябва да имат възможност поотделно или групово да подават молби или жалби до началника на затвора или до друг компетентен орган.

70.2 Ако се сметне, че медиацията е подходяща мярка, тази възможност трябва да се използва първа.

70.3 Ако дадена молба или жалба не е удовлетворена, затворникът трябва да бъде уведомен за причините за това и има правото да обжалва молбата или жалбата пред независим орган.

70.4 Забранява се наказването на затворници за това, че са подали молба или жалба.

70.5 Компетентните органи са длъжни да разгледат всички писмени жалби от близки на затворник, когато имат основания да вярват, че са нарушени правата на затворника.

70.6 Адвокат или организация не могат да подава жалба относно благосъстоянието на затворниците от името на затворник, ако въпросният затворник не е дал съгласието си за това.

70.7 Затворниците имат право да търсят правни съвети по отношение на жалби и процедури за обжалване, както и правна помощ, когато интересите на правосъдието изискват това.

Част V

Администрация и персонал

Работата в затвора като общественополезна дейност

71. За затворите отговарят държавни органи, различни от военните, полицейските или следствените служби.

72.1 Затворите се управляват в рамките на етичен контекст, който признава задължението всички затворници да се третираат хуманно и със зачитане на присъщото за всяко човешко същество достойнство.

72.2 Затворническият персонал трябва ясно да изразява идеята на целенасоченост на затворническата система. Администрацията, от своя страна, трябва да осигурява ръководството по отношение на начините за постигане на тази цел.

72.3 Задълженията на персонала не се свеждат само до охрана, а трябва да вземат под внимание и нуждата за улесняване на реинтеграцията на затворниците в обществото след излежаване на присъдата чрез прилагане на програма за положителни грижи и помощ.

72.4 Персоналът трябва да работи, като спазва високи професионални и лични стандарти.

73. 73. Администрацията на затвора трябва да обръща специално внимание на спазването на правилата, отнасящи се до персонала.

74. 74. Администрацията трябва да обръща специално внимание на взаимоотношенията между персонала, който има непосредствена връзка със затворниците, и затворниците, за които отговаря този персонал.

75. 75. Затворническият персонал трябва винаги да се държи и да изпълнява задълженията си по такъв начин, който дава на затворниците добър пример и им вдъхва уважение.

Подбор на затворническият персонал

76. Затворническият персонал трябва да се подбира внимателно, да получава адекватно обучение както при постъпването, така и редовно по време на службата, да получава възнаграждение подобаващо за професионалисти и да се ползва с уважавано в гражданското общество.

77. При подбор на нов персонал администрацията на затвора трябва да набляга на нуждата от почтеност, хуманност, професионализъм и това дали кандидатите са подходящи да вършат сложните задължения на тази професия.

78. Професионалният персонал на затвора обикновено се назначава на постоянни договори, има статут на държавни служители и им се гарантира несменяемост при спазване на критериите за добро поведение, ефективност, добро физическо и душевно здраве и подходящо образование.

79.1 Заплатите трябва да са достатъчно мотивиращи за привличане и задържане на подходящ персонал.

79.2 Придобивките и условията на работа трябва да отразяват привлекателността на работата като част от правозащитните органи.

80. Когато е необходимо да бъдат назначени служители на непълнен работен ден, същите критерии трябва да се прилагат и по отношение на тях, доколкото това е уместно.

Обучение на затворническият персонал

81.1 Преди да встъпят в длъжност, служителите на затвора задължително преминават курс на обучение, насочен към техните общи и конкретни задължения и изискван за полагането на теоретичните и практическите изпити.

81.2 Управата на затвора трябва да осигурява на служителите си през целия срок на службата им в затвора възможност за поддържане и подобряване на познанията и професионалните им умения посредством участие в опреснителни и квалификационни курсове, организирани на подходящи интервали от време.

81.3 Персоналът, който работи със специални групи затворници, като например чужди граждани, жени, младежи, душевноболни и др., трябва да преминава специализирано обучение, ориентирано към спецификата на работата им.

81.4 Обучението на целия персонал включва запознаване с официалните международни и местни актове и стандартни относно защитата на човешките права, и най-вече с Европейската конвенция за правата на човека и Европейската конвенция против изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание, както и прилагането на Европейските правила за затворите.

Управление на затвора

82. Персоналът на затвора се подбира и назначава въз основа на равнопоставеност без каквато и да е дискриминация, основана на пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политическо или друго убеждение, национален или социален произход, принадлежност към дадено национално малцинство, имуществено състояние, рождено състояние или друг признак.

83. Администрацията на затвора трябва да въведе системи за организация и управление, които да:

а. гарантират, че затворите се управляват в съответствие със стандарти, прилагащи международните и местните актове за защита на човешките права; и
б. улесняват комуникацията между затворите и между различните категории персонал в отделните затвори и координацията между всички отдели във или извън затвора, обслужващи затворниците, и най-вече по отношение на грижите за и реинтеграцията на затворниците.

84.1 За всеки затвор отговаря началник, който трябва да е подходящ за този пост по отношение на своя характер, административни способности, професионална подготовка и опит.

84.2 Началниците на затворите се назначават на постоянна длъжност и посвещават цялото си време на служебните си задължения.

84.3 Администрацията на затвора трябва да гарантира, че във всеки момент затворът се намира под пълното управление на началник, заместник-началник или друг упълномощен служител.

84.4 Ако даден началник отговаря за повече от един затвор, задължително трябва да има допълнително служебно лице, което да отговаря за всеки един от тях.

85. Сред затворническият персонал трябва да има равномерно разпределение между мъже и жени.

86. Необходимо е да се предостави възможност управата на затвора да се консултира с затворническият персонал като цяло по всякакви общи въпроси, особено такива, отнасящи се до условията по трудовите им правоотношения.

87.1 Следва да бъдат предоставени условия за насърчаване на по-успешното общуване между управата на затвора, останалият персонал, външните институции и затворниците.

87.2 Началникът, управата на затвора и по-голямата част от останалият затворнически персонал трябва да може да говори езика на по-голямата част от затворниците или език, разбираем за по-голямата част от тях.

88. Европейските правила за затворите задължително се прилагат и в частните затвори в държавите, където съществуват такива.

Специализиран персонал

89.1 Доколкото това е възможно, в персонала трябва да бъде включен достатъчен брой специалисти като психиатри, психолози, социални работници, учители, преподаватели по професионално обучение, физкултура и спорт.

89.2 Когато е възможно, трябва да се насърчават доброволци и служители на непълнен работен ден да осигуряват допълнителни дейности за затворниците.

Информирание на обществеността

90.1 Администрацията на затвора трябва да се стреми постоянно да осведомява обществеността за целите на затворническата система и работата на затворническият персонал, за да може обществеността по-добре да осъзнава ролята на институцията на затвора в обществото.

90.2 Администрацията на затвора трябва да насърчава гражданите да предоставят на доброволни начала различни услуги за затвора в случаите, където това е уместно.

Проучвания и оценка

91.. Администрацията на затвора трябва да подкрепя програми за проучване и оценка на целите на затворническата система, ролята на затвора в демократичното общество и степента на постигане на тези цели.

Част VI

Инспекции и мониторинг

Държавни инспекции

92. Затворите подлежат на редовни инспекции от държавен орган с цел да се прецени дали се управляват в съответствие с изискванията на националното и международното законодателство и разпоредбите на настоящите правила.

Независим мониторинг

93.1 Условието за лишаване от свобода и отношението към затворниците подлежат на наблюдение от независим орган или органи, чиито констатации могат да се обявяват публично.

93.2 Независимият наблюдаващ орган или органи се насърчава да си сътрудничи с международните институции, които имат законово право да посещават лишени от свобода лица.

Част VII

Неосъдени затворници

Статут на неосъден

94.1 За целите на настоящите правила терминът „неосъдени затворници” означава затворниците с постановена от съдебните органи мярка за неотклонение преди разглеждане на делото им и произнасяне на осъдителна или друга присъда.

94.2 Държавата може да реши да разглежда затворниците без присъда като неосъдени, ако процедурата по отправеното от тях обжалване не е приключила.

Подход към неосъдените затворници

95.1 Режимът на неосъдените затворници не бива да се влияе от възможността за бъдещо осъждане за престъпно деяние.

95.2 Правилата в тази част предоставят допълнителни гаранции за неосъдените затворници.

95.3 При третирането на неосъдените затворници администрацията на затвора трябва да се ръководи от правилата, прилагани към всички затворници, като позволява на неосъдените затворници да участват в различни дейности, постановени в настоящите правила.

Настаняване

96. Доколкото е възможно, неосъдените затворници трябва да получат възможност за настаняване в единични килии, освен ако не се прецени, че е в тяхна полза да живеят заедно с други неосъдени затворници, или съдът разпорежи как точно да бъде настанен конкретен неосъден затворник.

Облекло

97.1 На неосъдените затворници трябва да се позволява да носят собственото си облекло, ако то е подходящо за носене в затвора.

97.2 На неосъдените затворници, които нямат подходящо облекло, следва да бъде предоставено облекло, което не бива да бъде еднакво с униформите, носени от осъдените затворници.

Правна помощ

98.1 Неосъдените затворници трябва да бъдат ясно информирани за правото им да ползват правна помощ.

98.2 На неосъдените затворници следва да бъдат предоставени всички необходими условия да подготвят защитата си и да се срещат с адвокатите си.

Контакт с външния свят

99. Освен ако не съществува специална забрана от страна на съдебните органи за конкретен случай, неосъдените затворници:

а. могат да имат свиждания и да общуват със семействата си и други лица по същия начин, както и осъдените затворници;

б. могат да имат допълнителни свиждания и допълнителен достъп до други форми на комуникация; и

в. могат да имат достъп до книги, вестници и други информационни средства.

Работа

100.1 На неосъдените затворници следва да бъде предоставена правото да работят, но това няма да е задължително изискване.

100.2 Ако неосъдените затворници решат да работят, тогава по отношение на тях се прилагат всички условия на правило 26, включително условията за трудово възнаграждение.

Достъп до режима на осъдените затворници

101. Ако неосъден затворник поиска да му бъде разрешено да спазва режима на осъдените затворници, администрацията на затвора трябва да направи всичко възможно да удовлетвори искането му.

Част VIII

Осъдени затворници

Цел на режима на осъдените затворници

102.1 В допълнение на правилата, прилагани се към всички затворници, режимът на осъдените затворници трябва да е изграден така, че да им дава възможност да водят почтен и непрестъпен живот.

102.2 Лишаването от свобода чрез настаняване в затвор представлява наказание само по себе си и следователно режимът на осъдените затворници не бива да утежнява страданието, което е резултат от самото пребиваване в затвора.

Прилагане на режима на осъдените затворници

103.1 Режимът за осъдените затворници започва да се прилага още при настаняването в затвора на лице със статут на осъден затворник, освен ако той е започнал по-рано.

103.2 Възможно най-скоро след приемането се изготвят доклади за осъдените затворници, отнасящи се до личното им положение, предложените индивидуални планове за излежаване на присъдата и стратегия за подготвянето им за освобождаване.

103.3 Осъдените затворници трябва да се насърчават да участват в изготвянето на индивидуалните им планове за излежаване на присъдата.

103.4 Доколкото е приложимо, тези планове трябва да включват:

- a. работа;
- б. образование;
- в. други дейности; и
- г. подготовка за освобождаването.

103.5 В режимите на осъдените затворници също така се включват социалната дейност, медицинското обслужване и грижите за психологическото състояние на затворника.

103.6 В цялостния режим на осъдените затворници трябва да съществува и система за отпуски от затвора.

103.7 Затворниците, които са съгласни да го приемат, може да участват в програми на възстановителното правосъдие и за обезщетяване за извършени престъпления.

103.8 Особено внимание трябва да се обърне на предлагането на подходящи планове за излежаване на доживотни и други дългосрочни присъди от съответните затворници.

Организационни аспекти на лишаването от свобода на осъдени затворници

104.1 Доколкото е възможно и в съответствие с изискванията на правило 17, трябва да се вземе предвид възможността да се използват различни затвори или отделения на затвора за улесняване на управлението на различните режими при определени категории затворници.

104.2 Необходимо е да се утвърди процедура за въвеждане и редовно преразглеждане на индивидуалните планове за излежаване на присъди след разглеждане на съответните отчети, провеждане на консултации със съответния персонал и въпросните затворници, които трябва да участват в този процес, доколкото това е уместно.

104.3 В тези доклади задължително се включват отчетите на персонала, който е директно отговорен за въпросния затворник.

Трудова заетост при осъдените затворници

105.1 Систематизирана програма за трудова заетост трябва да допринася за реализирането на целите на режима на осъдените затворници.

105.2 От осъдените затворници, които не са навършили обичайната пенсионна възраст, може да се изисква да бъдат ангажирани с работа, като се вземе предвид тяхното физическо и психическо състояние, определено от медицинското лице.

105.3 При осъдените затворници, от които се изисква да бъдат трудово заети, работните условия трябва да отговарят на стандартите и контрола, прилагани в свободното общество.

105.4 Ако осъдени затворници участват в образователни или други програми по време на часовете за работа като част от индивидуалния им режим, те трябва да получават трудово възнаграждение сякаш не са отсъствали от работния процес.

105.5 При осъдените затворници част от възнаграждението или спестявания им от него могат да се използват за обезщетяване, ако съдът е разпоредил това или въпросният затворник е съгласен.

Образование на осъдените затворници

106.1 Основна част от режимите на осъдените затворници представлява систематизираната образователна програма, в т. ч. развиване на определени умения, целяща да подобри общото образователно равнище на затворниците, както и перспективите им за водене на почтен и непрестъпен живот.

106.2 Всички осъдени затворници трябва да се насърчават да участват в образователни и квалификационни програми.

106.3 Образователните програми на осъдените затворници се изготвят въз основа на предполагаемия им престой в затвора.

Освобождаване на осъдени затворници

107.1 Достатъчно време преди освобождаването им осъдените затворници трябва да бъдат подпомагани с процедури и специални програми, които им дават възможност да осъществят преход от затворническия живот към законосъобразен живот в свободното общество.

107.2 За затворниците с по-дългосрочни присъди се предприемат стъпки, осигуряващи постепенното им връщане към живота в свободното общество.

107.3 Това може да се постигне чрез провеждани в затвора програми за предварително освобождаване или чрез частично или условно освобождаване под наблюдение, съчетани с ефективна социално подпомагане.

107.4 Администрацията на затвора трябва да работи в тясно сътрудничество със службите и институциите, осъществяващи надзора и подпомагащи освободените затворници, за да могат всички осъдени затворници да имат възможност да се установят отново в обществото, и по-конкретно по отношение на семейния живот и намирането на работа.

107.5 За тази цел е необходимо представителите на подобни социални служби или институции да имат необходимия достъп до затвора и затворниците, за да могат да им помагат при подготовката им за освобождаване и планирането на програмите за последващи грижи.

Част IX

Актуализиране на правилата

108. Европейските правила за затворите подлежат на редовно актуализиране.

Забележка¹ При приемането на настоящата препоръка, и при прилагане на чл. 10.2 в от Правилника за дейността за заседанията на заместник министрите, представителят на Дания изрази мнението, че правителството му си запазва правото да се съобрази или не с чл. 43, параграф 2 от Приложението към препоръката, тъй като е на мнение, че изискването затворници, държани под строг тъмничен затвор да бъдат ежедневно посещавани от медицински персонал, повдига сериозни етични опасения относно възможната роля на такъв персонал при ефективно произнасяне на становище, че затворниците са годни за по-нататъшен строг тъмничен затвор.